ДОБРОТВОРЕЦЪТ

От стр. 5

вътрешно горене отначало в Перник, след това училището се премества в Брезник. Любими предмети му били география, история и пеене. Пеел в училищния хор, изнасяли програма по радиоуредбата. До пети клас за празниците, когато пеел, го слагали на стол.

Като войник служил на Белмекен, на 40 км от Велинград, в балкана. Помни как са откопавали чим за стадиона на Спортна база „Белмекен“, където тренират всички български спортисти. Смята, че държавата не може без защита и без армия. Сега вече го няма онзи ентусиазъм и онези хора.

Учил е за тракторист и комбайнер. Мечтаел за простора на полето, да вижда веднага резултата от труда си. В казармата сменя професията и става заварчик, работата му е била свързана с отоплителните системи. Доволен е от нея и от хората. „Много се радвам, че нещо излиза, затопля се голяма сграда и хората са признателни.“

От детските си години е по гората. Обича да прави нещо за хората, което да остане: чешми, пътеки, пейки. И децата му наследяват това. Научил ги да смятат с боровинки и малини. При действие изваждане ги изяждали и затова смятането продължило с шишарки. Ако им се допивала вода и виждали гьолче, те не искали да пият, защото е мръсно. Тогава той предлагал да направят чешмичка. „И до сега обичам, когато съм в гората, в балкана нещо да правя, нещо да излезе от ръцете ми, да създавам за хората.“

Харесва му да бъде на море, да се разхожда по брега, да хвърля камъчета в морето. Водната шир, морският простор му вдъхват спокойствие. Бил е и в Гърция.

„Колкото и да е опасен, обичам повече балкана. Той ми даде много – укрепване на здравето, равновесие и отново спокойствие. Обичам да пътувам, сам си съставям направления. Харесвам всички планини, но най-вече Рила, Пирин и Родопите. Чудесно е, стига човек да има време и възможност да ги обикаля, да ги обитава през всички сезони. Планините са ми интересни и на млади, и на стари години!“

Васил обича да пее. Пеенето е дошло от родителите, но и нещо отвътре го подтиква да пее. Спомня си как си е сучинявал песнички на нивата. Отивал да полива и на лейката се опитвал да свири. В балкана пасял кравите и си сучинявал програма с детски песни. Пеел и като ученик, и в казармата. Организирали си групички, за да пеят. Сега в Благоевград участва в мъжки хор към църквата. „Когато пееш в църквата, изпитваш естествено влечение да се помолиш. Едновременно усещаш удовлетворение и разтоварване“. В читалището пее в група за стари градски песни. Член е на клуб „Златна възраст“, правят програми и посещават домовете.

Другите му увлечения пак са свързани с това да направи нещо хубаво и добро за другите: озеленяване и аранжиране на дворове, оформяне на дръвчета. Естет! „Идва ми нещо на ума и искам да го направя. Като седна в двора, гледам направеното и си мисля какво още мога да добавя, да изменя, за да стане още по-хубаво.“ В гората понякога ходи сам, но в група е по-весело. Най-важното е да няма каранички, да се разбират помежду си.

Днес има много неща, които го дразнят. Едно от тях е грижата за околната среда. „Когато бях дете, за всички празници - Великден, Гергьовден, Цветница, Илинден, за манифестациите хората от село излизаха и всеки метеше пред къщата и на улицата, за да е чисто и празнично“. Сега като си отиде на село не му харесва, нищо не е както преди.

Има двама синове, семейни и двама внуци. Мисли, че са наследили някои неща от него – отношението към природата, театъра и изкуството.

– И все пак: кое те кара да се занимаваш с всичко това, с добротворство? – питам аз.

„Никой не ме кара. Някаква сила, нещо отвътре ме тласка да направя нещо добро. И затова се радвам, когато хората са доволни и радостни!“ †

Анета ***ДИЛОВА***

ДОБРОТВОРЕЦЪТ

Случайно някъде срещаш човек – вглъбен, мълчалив, немногословен. Обикновен човек. А се оказва, че не е съвсем обикновен. Във Велинград, в белодробната болница „Св. Петка Българска“ персоналът и част от пациентите знаят с какво се занимава Васил Стоилов. Той е добротворец – човек по призвание роден да създава нещо, да му се радва, че е излязло от неговите ръце, съзряло преди това в ума му, и да го дарява на другите хора.

На 4 км от центъра на Велинград, в района на болницата, Васил и още двама мъже - Ахмед Вражали, роден в България, изселил се в Турция и Исмаил Андън от с. Света Петка правят пейки в гората. Събират изсъхнали борове, кастрят ги, режат, рендосват и ги поставят по всички екопътеки около болницата - някъде една, на друго място две под ъгъл, закрепени за дърветата. Това е благодат за болните, повечето възрастни хора, с бастуни, патерици и тояжки. По идея на Васил на дърветата се поставят напечатани и ламинирани текстове с призив за опазване на гората, стихове от Иван Вазов, Ран Босилек и от народни песни, посветени на България и на гората. И благо родно, и патриотично, и възпитателно!

Проявих интерес към заниманията на Васил. Исках да разбера кое го кара да става рано и да тръгва по пътеките, да поправя счупените и да прави нови пейки, да се грижи за чистотата в гората (за отпадъци поставя найлонови торбички), да подкастря млади дъбчета и да ги привързва към колци или към други дръвчета, за да растат прави и т. н.

Някога някакъв мъдрец или философ беше казал, че всеки човек е отделна вселена. За пореден път се уверих в това. Предизвиках среща със Стоилов, подготвих се като истински журналист с въпросите за нашето събеседване. Той се отзова и наистина разкри душата си.

Роден е през 1947 г. в с. Плоски, Благоевградско. Баща му и майка му се занимавали със земеделие и животновъдство, били пример за подражание с поведението си и със своите ценности. Израства в многолюдно семейство със седем деца, той е петият по ред. Има спомен за дядо си, не бил много словоохотлив, но като каже дума – се помни.

Майка си характеризира с няколко думи: уважение към хората, справедливост, много труд. Намирала начин да се справи с всичко - с грижата да облече, изпере и нахрани домочадието, да преде, тъче и плете, да работи на нивите и в градината. „Като квачка ни събираше около себе си“ – споделя Васил. И двамата родители пеели, но той не е запомнил определена песен. За да има място за всички, се преместват накрая на селото. Тогава забелязва, че майка му се затворила в себе си, нещо като че ли се прекършило в нея, станала друга.

За баща си си спомня, че бил трудолюбив, имал много работа и грижи. Винаги ги събирал, за да каже думата си като баща. Към децата си бил строг, най-много искал да се уважават, да са сговорни и задружни, да няма разправии помежду им.

Детството си помни с много игри и помощ на родителите. Като по-малък от другите го карали да върши по-дребните неща в домакинството и на полето. Имали ниви с памук, тютюн, фъстъци, сусам, захарна тръстика, лозе. „Селото ни е в планината. Ходех с баща ми с овцете и той ме връзваше с въженце, за да не се загубя като тръгна да търся боровинки или малини. Един ден ме накара да сготвя на кюра. Запали огън и ме посъветва да слагам по малко дърва, да поддържам и наблюдавам огъня. Аз започнах да опитвам яденето непрекъснато и накрая се оказа, че съм го изял всичкото.“

Основно образование завършва в родното си село. После учил в ПТУ, двигатели с

Продължава на стр. 8

Румен ***СТОЯНОВ***

ЕДНА ШЕСТДЕСЕТГОДИШНИНА

Моя, ала не възрастова, а преводаческа: во лето Господне 1963-о излезе първият ми превод, кубински разказ, чиито заглавие и писател не помня. Любопитното е, че видя бял свят в милиционерския вестник „Народен страж“, който не се разпространяваше чрез общодостъпна продажба и пресътворенийцето си го зърнах в полупотайния осведомител едва следващата година, при това най-случайно. Дали онова двусъставно (прилагателно и съществително) словосъчетание не допринесе заклинителски да се почуствам, след време, самопровъзгласен страж на чистотата в езика нам насущний, основен крепител на всебългарщината? Поглеждайки с учуда (брей, кога литнаха тия петилетия, десетилетия, че и над полустолетие?) надире, вярвам, че вторите ми шестдесет години ще протекат малко по-бавнинко, а какво пък те ще ми донесат, не знам, но ще видим, както рекъл бодро един сляп. И тъй, какво начена онзи все по-далечен прощъпулник?

Зае голям отрязък в мен щедро отпуснатия житейски път, отдадох се на словопрехвърлячество, в ущърб на лично творчество. През 1969-а се появи „Сух живот“ на Грасилиано Рамош, кратък, но важен роман в Бразилия, та обългарявам и от португалски, а превеждал съм и на тия два езика поезия, белетристика. Нижеха се велики имена в световната художествена съкровищница: Маркес, Корасар, Борхес, Карпентиер, Песоа, Кабрера Инфанте, Рулфо, Друмонд, Машадо. Тази дейност позволи наши читатели, пишещи да познаят челни достижения, да извлечем поуки, гребейки от техния опит, да разберем, посредством съпоставки, поточно себе си, в попрището литературно какви сме, защо такива сме, искаме какви да бъдем, как да го постигнем. А и, четейки, да пътешестваме по далечни планини, равнини, морета, да опознаваме нам чужди люде, също и техни обичаи, навици, присъщности, взаимоотношения, светогледи, в кратце да навлизаме в до тогава недостъпни действителности.

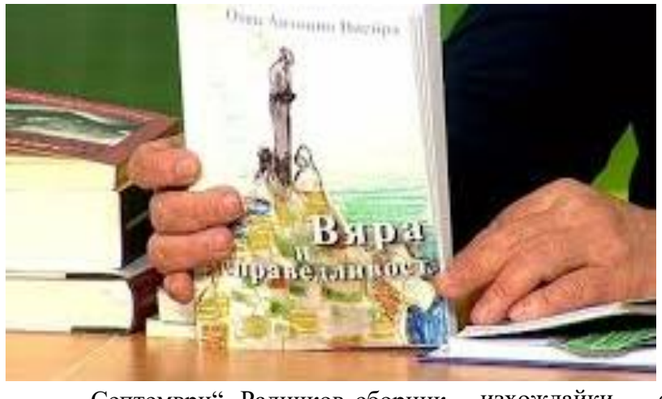
Тук обаче ще кажа нещо, което има съществено значение за мен: дългото боравене с тия две чуждоезичия, обединяващи съответно двадесет и една и осем държави/книжовности, яко подсилено с осемнадесетгодишно живеене в Латинска Америка (Бразилия, Мексико и Куба), ме ущедри да придобия онова, което иначе не би ме осенило: външен поглед, и то много широк, към българската езиковост. Тая изключителна благоприятност ми предостави безчет сгоди, комай принуди, често, често да умишлявам,

изхождайки от кастилски, португалски, над изказови средства, с които разполагат они в пряка сравненост с наши. Всичко туй до болезненост изостри моето чувство за българска реч, колебая се да не го ли нарека усет, по воля Господня заложен в тогова раба и не изпитвам срам, че тъй го назовах, ибо моя смиреност заслуга нямам, изпълнител съм на повеля свиша: както му е редът, не бях питан какъв желая да съм по народност, кой да ми е говорът майчин, па и бащин, кога, къде очи да отворя, кои да са ми родители, Всевишният в безкрайната Си милост решил е тоя ще бъде българин и толкоз. Великодушно предоставил ми е избор как и колко ще изпълнявам каквото ми е Той предопредил, но вярвам, че щом в отсамието проводен съм българин, в отвъдието ще ми бъде търсена сметка що за българин съм бил.

Тоя порядък на умишления обхваща и развоя на онова, което непредвидимо за мен избликна в увлечение, даже стръв да ратувам за езикочистота. Основателно или не, тя за мен е част от нравствена чистота, идваща от православна потребност да избягвам мисловни, устни, писмени омърсености с чуждици излишнúци. Знайно: език и мислене са неразлъчимо взаимообвързани, той е неизбежимо вярно огледало на всекиго. Ровенето из другости ме насочи съдбовно към тукашности: да ги търся, ценя, овладявам, създавам, разпостранявам. Не знам дали щеше тъй да стане, ако не бях се на обилни преводи отдавал и в тях вдълбочавал. Сякаш изходността строго определи крайността: черпейки от първата да провиждам и навлизам из втората, което равнозначи с повишено внимание към нея и обогатяването ѝ. Сътворил съм хиляди нови думи, не знам дали това увлечение = порив = уклон = страст щеше да се яви без прехвърлячеството, не бе ли то началният му тласък.

Казвали са ми повествователи, че са се учили на хубав български от мои словопреноси. Упоменавам го, защото е незначително деленце в огромнейшия принос на отечествената преводаческа школа, една от най-старите по шара земен, основоположена от самсите Кирил и Методий, по-късно светии. В училище трябва изрично да се казва, че българската книжовност започва преводом, той бе в началото на славното обуквяне. XX век бележи разцвет на преводачеството ни, сторило рязко и внушително отваряне към прекрасното, изумително многообразие на човечеството. Имам над 30 мои книги, сред тях две в Мексико, две в Бразилия, една в Унгария, дваж превеждал съм на испански Гео Милевата поема

„Септември“, Радичков сборник „Разкази с тенец“, многажди заричал съм се да оставя прехвърлячеството, времето едно е и за двете занимавки, а най-

вече: никоя литература не бива преценявана според преводачеството ѝ, тъй да беше, нашата щеше да заема днес водещо място. (Уви, както зрители на футболна среща не ги интересува какво правят в съблекалнята състезателите преди да излязат на игрището, сходно е и отношението към преводачеството.) И не съм успял в намерението си, понеже оправдателно си казвам щом Братята са превеждали, как няма да го върша аз и въпреки многото и неповратимо време, което ми отне, благодарен съм на тая шестдесетгодишнина: без нея съвкупната ми представа за българоезичието щеше да е непоправимо тясна и повърхностна. Слава Богу, Той ме предварди от тая нерада участ.

Ако е рекъл Господ, ще станат шестдесет от как стъпих (1964) в латиноамериканските покрайнини на България. Там видях, прочетох, изживях много неща и тъй възникна вече старият навик да се питам: това имаме ли го у нас, ако не, защо, коя ще да е причината, ако да, в какъв вид, от къде идва разликата. Умуваници, позволяващи да разбирам по-добре своенашето, произхода и последиците му: изхождайки от далечното, проумявах близкото, съкровеното, чувствам се по-широкообхватен и вдълбочен българин. †